

ECOURI UCRAINE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

56 | IANUARIE
2024

100 DE ANI DE LA NASTERE

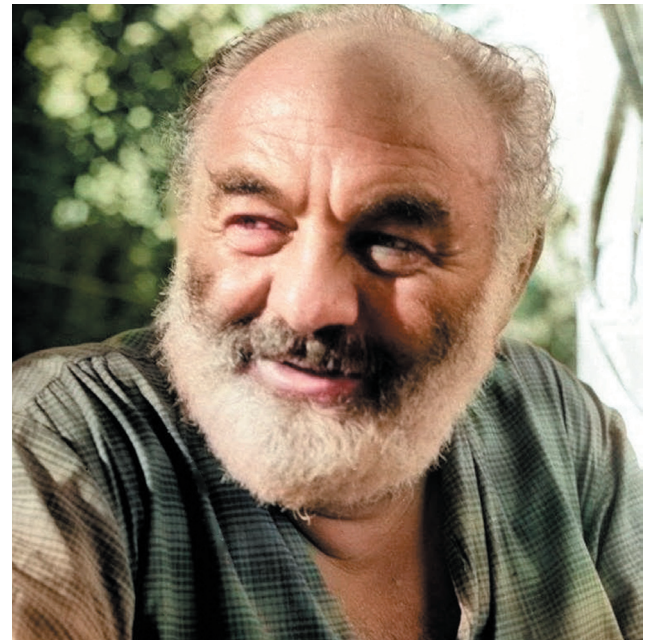
SERHII PARADJANOV (1924-1990)

„Să trăiască Ucraina! Să trăiască naționalismul ucrainean în sensul în care eu îl înțeleg: nu trebuie permis să vină timpul, când nu va exista cuvântul ucrainean, când nu va exista cântecul ucrainean, când nu va fi soarele ucrainean și când nu va fi floarea-soarelui ucraineană!” – Serhii Paradjanov

(Cu ocazia premierii la Kiev a filmului „Ashik Kerib”, Serhii Paradjanov a dat ultimul său interviu în limba ucraineană.)

«Хай живе Україна! Хай живе український націоналізм у тому сенсі, у якому розумію його я: не можна допустити, щоб настав час, коли не буде слова українського, не буде пісні української, не буде сонця українського і не буде соняшника українського!» – Сергій Параджанов

(З нагоди київської прем'єри фільму «Ашик-Керіб» Сергій Параджанов дав своє останнє, передсмертне інтерв'ю українською мовою.)

Serhii Paradjanov, regizor, scenarist, pictor, compozitor, sculptor de origine armeană, care se autoidentifica ca fiind „armean care s-a născut la Tbilisi, a stat în închisoare rusă pentru naționalism ucrainean”, câștigător a 30 de premii internaționale, 28 de premii la festivalurile de film (dintre care, 24 Grand Prix) în 21 de țări pentru regizarea filmului «Тіні забутих предків» („Umbrele strămoșilor uitați”), ecranizare după povestirea omonimă a lui Myhailo Koțiubynskyi, s-a născut la 9 ianuarie 1924 la Tbilisi, Georgia, fiind unul dintre reprezentanții așa-numitului val al cinematografeiei poetice ucrainene. Este cel care a inițiat în arta plastică ucraineană genul colajului, creat pe principiile conceptualismului, deși lucrările sale nu au fost expuse antum, ci abia post-mortem. „Geniul” sau „maestro”, după cum îl supranumeau prietenii săi Yves Saint-Laurent, Federico Fellini, Michelangelo Antonioni, Jean-Luc Godard, Andrzej Wajda, Andrei Tarkovski etc., era un artist nonconformist, ale cărui opere sfidează canoanele, întrucât filmele sale realizate după 1964, în plină perioadă socialistă, au ignorat în totalitate regulile realismului socialist.

Născut în familia anticarului Iosif Paradjanov (mama – Bejanova Siranuș), profesia de anticar transmițându-se din generație în generație în familia lui, era de așteptat ca și copiii s-o ia pe urmele strămoșilor, însă Serhii alege o altă cale, cea a cinematografeiei, dar faptul că a moștenit gustul rafinat și abilitatea de a distinge originalul de fals l-a ajutat mai târziu în munca sa.

Între anii 1941-1943, a lucrat ca artist-tehnic în fabrica din Tbilisi *Radian-ska ihraška* (Jucăria sovietică). Între 1942-1945, a studiat la Conservatorul din Tbilisi, secția vocal, iar în 1945, la Conservatorul din Moscova. Un an mai târziu, în paralel, a început studiile la facultatea de regie a Institutului de Stat pentru Cinematografie, la clasa lui Ihor Savchenko, unde au studiat și alți regizori celebri. Pe O. Dovjenko și A. Tarkovski îi considera învățătorii săi, la fel și pe Federico Fellini care avea o influență deosebită asupra viziunii sale artistice.

A lucrat ca asistent de regie la filmele „Taras Șevcenko” (în regia lui I. Savchenko), „Maksymko” (în regia lui O. Mișurin). Și-a filmat lucrarea de diplomă – un fragment din filmul „Andrieș”, după motivele basmelor moldovenești. După 4 ani, Paradjanov împreună cu regizorul Iakiv Bazelian vor filma la Studiourile de film „O. Dovjenko” versiunea integrală a acestui subiect. După finalizarea Institutului, lucrează la Studiourile de film de la Kiev ca regizor-producător.

De Ucraina este legată o parte însemnată a vieții lui Paradjanov ca regizor. Aici, el a regizat filmele „Natalia Ujvii”, «Золоті руки» („Mâini de aur”), «Перший парубок» („Primul flăcău”) (1958), «Українська рапсодія» („Rapsodia ucraineană”) (1961), «Квітка на камені» („O floare pe piatră”) (1962, în colaborare cu Anatolii Slisarenko).

Recunoașterea mondială a lui Serhii Paradjanov a venit odată cu ecranizarea în 1964 a povestirii lui Myhailo Koțiubynskyi «Тіні забутих предків» („Umbrele strămoșilor uitați”). Tocmai această însușire a naturii, precum și fuziunea armonioasă între om – element al naturii – animal, învăluite în poezia expunerii, i-au atras atenția lui Paradjanov, atunci când i s-a propus să ecranizeze povestirea scriitorului ucrainean.

În satul de la poalele Carpaților, Kryvorivnea, în vara lui 1964, regizorul Serhii Paradjanov a finalizat filmările la pelicula «Тіні забутих предків», eveniment care a produs „schimbarea la față” a spațiului cultural ucrainean, fiind considerat unul dintre cele mai fascinante filme ale secolului al XX-lea, o capodoperă a cinematografeiei sovietice, de calibrul celor produse de Serghei Eisenstein și Oleksandr Dovjenko. La momentul alegerii regizorului de origine armeană pentru a da viață povestirii scriitorului ucrainean, acesta avea regizate deja opt filme, însă recunoașterea mondială i-a adus-o această peliculă care a intrat în Cartea Recordurilor. Universitatea Harvard a introdus obligativitatea vizionării filmului de către studenții de la specializarea Cinematografie. În Uniunea Sovietică, filmul a fost interzis vreme de câțiva ani, fiind considerat prea naționalist, la fel ca «Пропала грамота» („Răvașul pierdut”) (1972) al lui Borys Ievcenko, «Білий птах з чорною ознакою» („Pasărea albă cu însemnă neagră”) (1971) al lui Iurii Illienko și multe altele.

Ivan Mykolaiciuk (în primul său rol, care i-a adus faima mondială) și Larysa Kadocynkova (soția directorului de imagine Iurii Illienko) au fost distribuiți în rolurile principale, alături de alți actori, în roluri secundare, precum și mulți localnici care au luat parte la filmări. La premiera filmului, care a avut loc pe 4 noiembrie 1965, la cinematograful „Ucraina” din Kiev, criticul literar Ivan Dziuba, poetul Vasyl Stus și jurnalistul Viaceslav Ciornovil au protestat împotriva arestărilor în masă în rândul intelectualității ucrainene, operate în vara aceluiași an, adunând, atunci, acolo, 140 de semnaturi. Filmul a fost vizionat, doar în 1965, de un număr de aproximativ 8,5 milioane de spectatori.

Imediat după premieră, revista «Le Figaro» aprecia că: „Acest film despre iubire, plin de situații dramatice și costume viu colorate ne îndepărtează de Ucraina sovietică, apropiindu-ne de Ucraina clasică”, iar revista «Ekran» (din Polonia) scria: „Acesta este unul dintre cele mai minunate și mai rafinate filme pe care s-a întâmplat să le vedem de-a lungul ultimilor ani. Este o poveste poetică, situată la granița dintre fantastic și real, imaginație și realitate, neverosimil și verosimil... Se pare că imaginația lui Paradjanov nu cunoaște limite:

crengile roșii ale copacilor, compoziția geometrică a interiorului cărciumii, cu numeroase obiecte de recuzită pe fondul pereților albi, Palahna pe cal, sub o umbrelă roșie și cu picioarele pe jumătate încălțate, primitivismul ritualului de înmormântare, cu îmbăierea trupului, și scena dansului orgiastic din final... Paradjanov descoperă în folclor, obiceiuri, tradiții, un ritual cultic original, în cadrul căruia realitatea reacționează la necazurile și tragedia unui individ”. Dacă, totuși, am dori să căutăm limitele imaginației cinematografice ori a celei literare ale lui Paradjanov, respectiv ale lui Koțiubynskyi, le-am putea găsi în imaginarul huțulilor, nelimitat și el...

(Continuare la pag. 2)

Mihaela HERBIL

Mihai Hafia TRAISTA

DIN ISTORIA LITERATURII UCRAINENE DIN ROMÂNIA ~ PERIODA INTERBELICĂ ~

(Continuare din nr. 55)

MYKOLA USTYIANOVYCI

O altă personalitate literară ucraineană care a trăit, a creat și a murit în România a fost scriitorul, persoană publică și preot greco-catolic Mykola Ustyianovyci, născut în data de 7 decembrie 1811 la Mykolaiv, regiunea Lviv (Ucraina) în familia unui funcționar. A învățat la școala primară din localitate, a urmat Școala Normală din Lviv (1820-1824), Gimnaziul din Lviv (1824-1830) și două cursuri (de teologie) la Facultatea de Filosofie a Universității din Lviv (1830-1832) și (1838).

Mykola Ustyianovyci a participat activ la viața socială și politică a Galiției. După ce a fost hirotonit preot, a slujit în biserica din satul Vovkiv din raionul Pustomytiv (1838-1841), mai târziu, în satul Slavsko, raionul Skoliv (1841-1868), pe urmă, în orașul Suceava (1870-1885) (acum oraș pe teritoriul României), fiind concomitent decanul Cernăuțiului.

În timpul studenției, a fost un susținător al societății „Trinitatea Rusină”, iar, mai târziu, a continuat ideile societății. Preotul Mykola Ustyianovyci a fost unul dintre inițiatorii convocării „Consiliului Oamenilor de Știință Rusini” (primul congres al intelectualității ucrainene – figuri ale educației, culturii și științei Galiției, ținut la Lviv în octombrie 1848), în discursul său principal militând pentru unitatea Galiției și a Transnistriei.

Susținând ideea dezvoltării literaturii în limba poporului, Mykola Ustyianovyci a fost, în perioada 1849-1850, redactorul ziarului guvernamental în limba ucraineană «Галичоруський вісник» (*Curierul ucrainean din Galiția*), iar, în perioada 1861-1866, a fost deputat al Dietei Regionale Galițiene din districtul Stryi-Skole.

Mykola Ustyianovyci este unul dintre cofondatorii societății „Prosvita” (*Iluminare* – 1868), a scris poezii, precum și lucrări în proză. Moștenirea sa literară cuprinde 6 romane și aproape 80 de poezii, numeroase articole și fabule.

Prima poezie în limba populară, *Сльоза на гробі М. Гарасевича* (*O lacrimă pe mormântul lui M. Harasevyci*), a scris-o în anul 1836. Cercetătorii cred că această creație a dus la cunoașterea lui M. Șașkevyci. Cele mai multe dintre opere au fost scrise după 1846. În 1847, Iakov Holovațkyi a publicat câteva dintre poeziile lui Ustyianovyci în a doua parte a almanahului *Вінок русинам на обжинки* (*Coroana rusinilor pentru seceriș*). Din 1848, creațiile autorului au fost publicate în diferite publicații ale Ucrainei de Vest, iar, în 1860,

localitatea Vovkiv, se află muzeul memorial al familiei Ustyianovyci.

(Va urma)

¹ Este vorba de Rusia Kieveană.

100 DE ANI DE LA NAȘTERE SERHII PARADJANOV (1924-1990)

(Continuare de la pag. 1)

Un alt film, «Колір граната» („Culoarea rodiei”) sau „Sayat-Nova” (1968), dedicat renumitului poet armean Sayat-Nova, a reprezentat, din nou, o provocare pentru regizorul Paradjanov, care a reușit prin câteva miniaturi să redea universul spiritual al poetului, exprimându-se metaforic cu fiecare cadru. „Culoarea rodiei este și istoria armenilor, și a ucrainenilor, iar istoria vieții poetului Sayat-Nova – o cufundare poetică în esența creației, în general”, consideră Myhailo Illienko. Filmul a fost primit cu destul de mult scepticism de conducerea cinematografului de stat. Neînțelegând ideile inovatoare ale regizorului, dar nici nerecunoscând public acest lucru, l-au interzis timp de patru ani, pe motiv că „poporul nu are nevoie de astfel de filme”.

Persecutat de autoritățile Uniunii Sovietice pentru stilul său unic și nealiniat la cerințele socialiste, regizorul a fost încarcerat în trei rânduri, iar filmele sale au fost interzise între anii 1965 și 1973, lucru provocat de faptul că Paradjanov împreună cu alți militanți pentru libertatea de exprimare au protestat împotriva arestărilor politice ale intelectualilor și oamenilor de cultură ucraineni, susținând în nenumărate rânduri libertatea cuvântului în presă, la care se adaugă și faptul că a refuzat vehement propunerea oficialităților de a realiza și varianta în limba rusă a filmului «Тіні забутих предків». Astfel, la 17 martie 1973, a fost arestat și condamnat la cinci ani de închisoare pentru „speculă cu icoane”, „homosexualitate” și „naționalism ucrainean”, acuzații, evident, „fabricate”, iar un an mai târziu a fost încarcerat la închisoarea Lukianivska din Kiev. Aici s-a bucurat de un deosebit respect, deschizând o școală de pictură pentru deținuți. Scrisorile de încurajare din partea numeroșilor prieteni și studenți veneau neîncetat: „Mă îngrijorează soarta ta, tu ești un mare om, ai grijă de tine”, îi scria F. Fellini. Tot în închisoare, Paradjanov strângea capacele din folie de aluminiu de pe sticlele de lapte, pe care le presa în medalion, din care, cu ajutorul unui cui, a realizat portretul lui Pușkin. Un astfel de medalion i l-a dăruit lui Tonino Guerra care, la rândul său, a turnat medalionul în argint și i l-a oferit lui F. Fellini. Doar datorită unei campanii internaționale de protest (cererea a fost semnată de nume precum Federico Fellini, Roberto Rossellini, François Truffaut etc.) căreia i s-au alăturat activiștii organizației internaționale „Amnesty intrenațional”, Paradjanov a reușit să fie eliberat în 1977.

La 18 decembrie 2023, Secția de Proză a Uniunii Scriitorilor din România i-a conferit domnului Cornelii Irod, scriitor, publicist și traducător ucrainean, cea mai înaltă distincție – Premiul OPERA OMNIA, prilej cu care redacția revistei „Eouri ucrainene” îl felicită, urându-i multă sănătate, putere de muncă și noi realizări pe tărâm literar și publicistic!

Fiindu-i interzis accesul pe teritoriul Ucrainei (la acuzația de naționalism ucrainean, regizorul a răspuns: „eu nu sunt naționalist, eu sunt un geniu”), Serhii Paradjanov a fost nevoit să se mute la Tbilisi. Alte filme ale lui: „Intermezzo” (după motivele povestirii omonime a lui Myhailo Koțiubynskyi), «Київські фрески» („Fesce kievene”), „Ikar”, «Сповідь» („Confesiunea”) – proiect autobiografic nefinalizat, în care Paradjanov a tins să rezume toate realizările sale și să se întoarcă în copilărie – au fost interzise de cenzura ideologică. Și în 1982, regizorul a fost arestat din nou, în Gruzia, dar, de data aceasta, arestarea lui a provocat un protest și mai amplu, astfel că după o puternică campanie a fost eliberat după nouă luni de carceră.

Filmul „Ashik Kerib”, ultimul film regizat de S. Paradjanov, în 1988, i-a fost dedicat lui A. Tarkovski. Filmul este realizat după motivele poveștii lui M. Lermontov despre peripețiile trubadurului călător care trece prin nenumărate încercări pentru a-și găsi iubita. Oficial, Uniunea Sovietică nu a permis participarea filmului la concursurile internaționale, dar, la Festivalul de la München, a fost nominalizat pentru cea mai bună regie, obținând premiu pentru producție artistică. Filmul a fost prezentat la Festivalul de la Veneția, unde juriul a cerut ca Paradjanov să fie propus pentru Oscar

Moartea surorii sale, Hanna, l-a zdruncinat, iar după câteva luni a fost diagnosticat cu cancer pulmonar. La 20 iulie 1990, s-a stins în capitala Armeniei, într-o perioadă în care se bucura de recunoaștere unanimă, împlinindu-și destinul, pe care și-l prorocise doar cu trei ani în urmă: „Toată lumea știe că am trei patrii: m-am născut în Georgia, am lucrat în Ucraina și voi muri în Armenia.”

Un an mai târziu, în Armenia, a fost deschisă o casă-muzeu, în care se păstrează sute de colaje, desene, fotografii, scrisori.

În anul 2013, a fost realizat de către Serge Avedikian și Olena Fetisova filmul artistic, biografic „Paradjanov”, nominalizat la Oscar, la categoria „Cel mai bun film străin”.

Lurii Illienko, în filmul «Лебедине озеро. Зона» („Lacul lebedelor. Zona”) (1992), a întruchipat simbolic soarta lui Paradjanov ca deținut, iar F. Fellini și T. Guerra au creat un premiu în onoarea lui Paradjanov, numit „Amarcord”, cu care erau premiate cele mai bune filme la Festivalul de la Rimini. Primul care a obținut premiul a fost Heorhii Danelia, regizor și prietenul lui Paradjanov, pentru filmul «Настя» („Nastia”).

PORTRET ✱ PORTRET ✱ PORTRET ✱ PORTRET ✱ PORTRET ✱ PORTRET ✱ PORTRET

Ioana Curac și baticurile ucrainene

„Am început să colecționez baticuri ucrainene, după ce m-am căsătorit și m-am mutat în Banat, nu am foarte multe, doar vreo 900 de bucăți”.

Dacă ar fi să vorbim despre un record de baticuri colecționate, cu siguranță ucraineanca Ioana Curac din localitatea Racovița, județul Timiș, s-ar califica pe primul loc. Ea deține o colecție impresionantă de năframe pe care fie le-a cumpărat, fie le-a primit. Baticurile ei sunt de diverse forme și culori, unele sunt înflorate, iar altele simple. Tot de la ea, am aflat că, de-a lungul timpului, au existat schimbări de culoare, mărime sau materiale. Acestea, deseori, erau brodate cu mătase roșie, albastră, verde, galbenă sau roz, iar, ocazional, se folosea și culoarea neagră. Ornamentele folosite la începuturi erau figuri geometrice, însă, de prin secolul al XVIII-lea, au intrat în vogă motivele florale: trandafiri, albastrele, garoafe și, foarte rar, pot fi văzute imagini cu păsări, cocoși sau porumbei. Pentru a afla mai multe despre această pasiune, neobișnuită în timpurile noastre, când femeia s-a emancipat și nu mai apelează la acest accesoriu vestimentar, care cândva era nelipsit din garderobă, m-am deplasat în localitatea timișeană Racovița. Acolo am fost invitată la o șezătoare, unde au luat parte

nu doar ucrainencele noastre, ci și câteva vecine românce, care mi-au mărturisit că au îndrăgit portul nostru tradițional și năframele înflorate, ucrainene.

Mihaela Bumbuc: Bine v-am găsit!

Ioana Curac: Bine ați venit la noi!

M. B.: Toate femeile din Racovița sunt așa harnice? Observ că știu să îndeplinească, să brodeze și să coasă.

I. C.: Nouă așa ne place, mai ales când este frig afară, aprindem focul în sobă, fiecare își aduce câte ceva de lucru și povestim vrute și nevrute. Suntem vecine, iar când m-am mutat aici, în sat, mi-au fost de mare ajutor. Pot spune că sunt familia mea din Banat!

M. B.: De unde ați venit?

I. C.: Am venit din localitatea Poienile de sub Munte, județul Maramureș. Însă, la început, am locuit în comuna Pogănești, tot în județul Timiș, după care, m-am stabilit în Racovița.

M. B.: Am auzit că aveți o colecție impresionantă de baticuri.

I. C.: Am strâns peste 900 de baticuri, de toate culorile și mărimile, dar eu consider că nu sunt atât de multe, sincer, așa mai avea loc în dulap și pentru altele.

M. B.: De ce atâtea baticuri și unde le purtați?

I. C.: Eu port în fiecare zi batic, așa am crescut, asta mi-e tradiția. Știți cum se spune, nu poți să mergi în sat sau la biserică, fără să ai un batic frumos. Noi, ucrainencele, poțrim fusta cu baticul și niciodată nu vom purta un batic verde cu o fustă albastră sau roșie.

M. B.: Să înțeleg că baticul îl asortați cu fusta?

I. C.: Da, spre exemplu, la cele albastre, port fuste albastre. La negre, fuste negre, iar la baticurile deschise la culoare, mă îmbrac în costum negru și cămașă albă.

M. B.: Ce culori vă plac cel mai mult?

I. C.: Îmi plac toate culorile, dar cel mai mult prefer să port albastru înflorat sau roșu închis. Baticurile deschise la culoare cu flori roșii sunt pentru fete tinere, noi, care deja

suntem mai în vârstă, purtăm culori mai închise. Iarna, purtăm baticuri mai groase, iar vara, mai vapoase.

M. B.: Din cele 900 de năframe, aveți unul preferat?

I. C.: Da, baticul pe care l-am primit în dar, după ce m-am cununat, este preferatul meu. Acesta are o valoare sentimentală și-mi aduce aminte de ziua nunții. Acum, nu-l mai port, însă nu aș renunța la el niciodată.

M. B.: Vecinele dumneavoastră ce spun despre acest hobby?

I. C.: Le place foarte mult și lor le aduc baticuri ucrainene, mama mea locuiește în Maramureș și ne trimite de acolo diverse modele și culori. Odată a venit de sărbători la Racovița, iar când ne-am dus la biserică românească, întrucât, aici, nu avem o biserică ucraineană, pentru că suntem puține familii de ucraineni, toate femeile din sat purtau baticuri de pe la noi, parcă erau ucrainence.

M. B.: Mi-ați spus că sunteți căsătorită. Soțul dumneavoastră ce părere are despre această pasiune, care nu este una ieftină, pentru că un batic poate să coste destul de mult?

I. C.: Știe că aceasta este patima mea, îmi plac baticurile ucrainene. Uneori, mai comentează, îmi spune că am suficient, dar eu îmi cumpăr și fără știrea lui, mai ales când apar modele noi pe care nu le am în colecție.

M. B.: Până-n prezent, ați reușit să le purtați pe toate?

I. C.: Nu reușesc să le port într-o viață, cred că îmi ajung până mor.

M. B.: Fete aveți?

I. C.: Am o fată, dar ea nu le poartă, acum tinerele sunt moderne. Vremurile sunt altele, femeile de la oraș sau de la sat nu-și mai acoperă capul cu batic nici când merg la biserică. Dar eu nu îmi las tradiția, limba și portul, cu toate că trăiesc din anul 1990 aici, în zona de vest a țării, departe de satul meu natal și de casa părintească.

A venit momentul să-mi iau rămas bun de la doamna Ioana Curac, dar nu înainte de a încerca câteva dintre superbe baticuri ucrainene și, bineînțeles, de a immortaliza momentul prin fotografii. Că de, nu întâlnești la tot pasul o astfel de colecție impresionantă.

Mihaela BUMBUC

~ Prezentare de carte ~

„Ucrainenii din Dobrogea” de Virgil Rițco

Volumul de față, „Ucrainenii din Dobrogea” (ediție bilingvă româno-ucraineană), avându-l ca autor pe domnul prof. Virgil Rițco, a fost editat de Centrul Cultural „Jean Bart” Tulcea, cu sprijinul Consiliului Județean, la editura PIM Iași, în anul 2021. Cartea a fost lansată la data de 14 noiembrie 2023, acțiunea fiind organizată de Centrul Cultural „Jean Bart” Tulcea și Casa de Cultură „Grigore Kiazim” Măcin, cu sprijinul Uniunii Ucrainenilor din România – filiala Tulcea și a Institutului de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” din Tulcea. La manifestare, a participat Grupul vocal fondator „Zadunaiska Sici” din Tulcea.

Felicit autorul acestei cărți atât de necesare pentru cunoașterea istoriei și a culturii locale a ucrainenilor dobrogeni, dar și întregul colectiv care a lucrat la realizarea acesteia, știut fiind faptul că editarea unui volum este, în esență, o muncă de echipă, fiind urmărite aspecte precum: culegerea și cercetarea folclorică – Virgil Rițco, Roman Jora; traducere – Virgil Rițco, Liudmila Mihaileico; consultanță științifică – Olivia Tincă; transcrieri și aranjamente muzicale – Ștefan Petriman; recenzarea și realizarea copertelor – Elena Orbocea; tehnoredactarea partiturilor coregrafice – Liliana Caignat; și, nu în cele din urmă, îngrijirea ediției și cuvânt înainte – Bogdan Pascal.

Așa cum mărturisește autorul, acest demers științific complex a fost determinat de vizita și îndemnul domnilor Grigore Damianov și Roman Jora, la începutul anului 2016, de a realiza un volum care să pună în valoare fol-

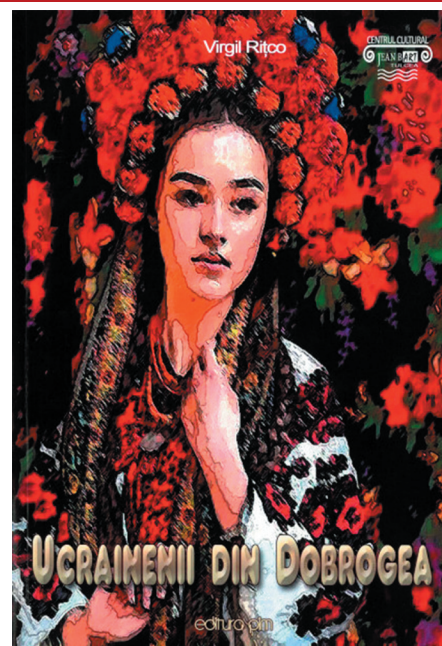
clorul ucrainean, care să urmeze seria unor volume anterioare (de ex.: „Folclor muzical-coregrafic al rușilor lipoveni din județul Tulcea”).

Astfel, cartea de față constituie un instrument prețios pentru comunitatea științifică, dar și pentru publicul larg, cu afinități privind cultura ucraineană, având în prim-plan mai multe direcții: teaurizarea patrimoniului cultural imaterial al ucrainenilor dobrogeni, conservarea sub formă scrisă, prezervarea acestuia și restituirea folclorului către publicul contemporan și către generațiile tinere și viitoare.

Volumul se structurează coerent în trei componente interconectate subtil, surprinzând aspecte privind: a) istoria ucrainenilor dobrogeni și a Sicei, b) practici cutumiare marcante pentru comunitate (obiceiurile de Anul Nou și de nuntă), c) folclorul muzical și coregrafic reprezentativ, căruia îi este dedicată o parte consistentă a cărții, acesta fiind cules din localitățile Somova, Ciucurova, Lunca, Hamcearca, Caraorman, Telița, Dunavățu de Jos, Sf. Gheorghe, Victoria, Poșta, Ceatalchioi, Tulcea, Letea, Fântâna Mare, Crișan, Sulina, Pardina, Gorgova, Nifon, acoperind așadar întregul teritoriu al județului. De altfel, unele dintre sursele orale ale culegerilor au participat la acest eveniment, salutând astfel prezența în sală a doamnelor Maria Efimov, Frusina Trifanov și Tudosia Butiri.

Din perspectivă istoriografică, acest volum umple un vid în cercetarea istoriei cazacilor ucraineni și a Siciului, având în vedere imposibilitatea analizării unor izvoare istorice (de ex.: arhiva Sicei, documente turcești legate de această problemă) și dificultatea consultării altor surse. Astfel, în capitolul istoric și cultural sunt aduse în discuție: cauzele istorico-politice și economice ale genezei căzăcimii ucrainene; excursuri etimologice privind termenii cazac, sici; elemente de imagologie – imaginea cazacului în mentalul colectiv; cumele vieții sociale din Sici; legătura intrinsecă cu religia ortodoxă; forma de organizare administrativă și teritorială a Sicei și relația dintre spațiile emblematică pentru comunitatea de cazaci; elemente de gospodărire; ierarhiile și atribuțiile atamanului de coșă, judecătorului militar, pisarului, asaulului, militarului întendent, atamanului de curenție, toboșarului, dragomanului, șafarului, cantaragiului și atamanului școlii din Sici; organizarea armatei căzăcești, tacticile de luptă, utilizarea regaliei la evenimente comunitare; viața cotidiană, alimentația și ritualul mesei.

Spre exemplificare, voi prezenta câteva rânduri referitoare la alegerea anuală a conducătorilor Sicei: „De Pocrova, în ziua acestei sărbători importante pentru cazaci, în biserică Sicei se ținea o slujbă și era convocată rada, unde erau alese căpeteniile militare. La radă participau cu drepturi egale toți cazacii. După liturghie, în piața Sicei, în fața palâncii, se scotea o masă care se acoperea cu covoare. Acolo se puneau crucea, evanghelia, pâinea și regalia militară care se păstrau în biserică, în altar. Când totul era pregătit, înaintea palancăi ieșea atamanul de coșă, săruta crucea și evanghelia, pe urmă pâinea și sarea și spunea:

Vă mulțumesc, domnilor atamani, și vouă, domnilor cazaci, pentru pâine, pentru sare și pentru domnie. Acum n-am să fiu domn. Alegeți pe cine vreți. După aceea, cazacii își alegeau conducătorii prin vot liber.” (p. 83).

Autorul prezintă, de asemenea, momentul distrugerii Sicei zaporojene, pendulările cazacilor, strategii și alegeri în perioadele conflictuale, relațiile cu căzăcimea pontică, cu autoritățile turce, ruse, austriece și, nu în ultimul rând, cu nekrasovții și lipovenii de la Gurile Dunării, existența și disoluția Sicei de la Dunavățu de Sus.

Așadar, este prezentată o istorie culturală a Sicei, împletită cu elemente de istorie orală și microistorie.

(Continuare la pag. 5)

Alexandru CHISELEV

Marko Vovciok

FATA CAZACULUI

(Continuare din nr. 55)

XI

S-a luminat de ziuă; s-a trezit Tyško și s-a dus să ceară... Oleksandra privește cum își întinde copilul ei mânuțele către oameni; cineva îi dă un bănuț, cineva, un colț de pâine, altul îi mângâie părul negru, iar altul îl împinge, totul sub privirea Oleksandrei.

Iată că s-a apropiat un bărbat de ea și o întreabă de ce stă acolo, a cui este. A întrebat despre tot. „Să mergem la mine până te însănătoșești”, îi spune și o conduce la gospodăria lui cu Tyško.

El trăia alături de mama lui; era văduv și avea copil mic, o fetiță. Ei erau de la oraș, orășeni și bogați, aveau de toate din plin. Și la cât erau de buni, nici nu încapă în doială! Într-o săptămână, Tyško s-a făcut ca un măr roșu, se juca numai prin curte. Oleksandra nu mai putea de ușurare, s-a însănătoșit, a întinerit.

– Muncește la noi, ai grijă de copil, îi spun ei, iar ea se bucură din tot sufletul. A acceptat. Trăiește la ei în liniște și pace; totul ar fi bine, dar gândurile despre Semenko o usucă...

– Eee, spune stăpânul, de ce să-ți faci griji? Poate nu e atât de rău cum crezi tu. Află unde slujește. Dacă e la domnișor, înseamnă că l-a iertat.

Seara, pe ascuns, să nu o vadă stăpâna, s-a dus Oleksandra și a întrebat curtenii.

– Am auzit doar că l-au chinuit foarte tare pe Semenko al tău, dar tot l-a lăsat domnișorul lângă el, îi spun ei.

– Ce ai aflat? o întreabă stăpânul.

– Vești bune, domnule, îi spune Oleksandra plângând, mai bune nici n-o s-aud.

– Gata cu plânsul, biata de tine! Domnișorii n-o să stea o veșnicie peste hotare, o să vină, o să-ți vezi și fiii. Strânge-le ceva ca să aibă pentru ce să-i mulțumească măicuței.

Dar ea deja le cumpărase un cufăr, le-a cusut un săculeț în care tot adună banii. „Asta va fi pentru copiii mei!” se gândește.

Se întâmplă să se întoarcă proprietarul de la târg și s-o cheme:

– Vino încoace! la un karbovanet nou, ți-l schimb pe unul vechi.

Doamne, cum fuge Oleksandra, îl schimbă și cum îi mulțumește! Și se bucură ca un copil mic. Admiră banii noi, care strălucesc și îi ascunde iar, pentru copii.

Dacă proprietarul are de mers undeva mai departe, la țară, o cheamă și pe Oleksandra cu el. De-ar lăsa-o stăpâna!

Merge la stăpână să îi dea hârtia; dar stăpâna:

– Nu vreau, nu o să-ți dau hârtia și nu te las să te duci.

Tu trebuie să-mi plătești. Cât iei?

– Două ruble pe lună, doamnă.

– Atunci plătește-mi și mie două ruble pe lună, așa o să te las.

– Trebuie să mă îmbrac și eu și să-l îmbrac și pe copil.

– Eu am mai multe nevoi decât tine. Tu îți iei ceva zdreanță pe tine, și asta e, dar noi trebuie să trăim ca oamenii. Dacă nu-mi dai două ruble, nu te las!

Și nu a lăsat-o.

– Dă-i deja două ruble, spune proprietarul, n-o să te lăsăm noi de izbeliște.

Atunci stăpâna îi zice:

– Vreau trei ruble și poate nici pentru trei nu o să te las.

Deja însuși proprietarul a umblat și s-a rugat de ea.

– Nu vreau și gata!

Singur s-a dus la țară.

– Dă, Doamne, să nu văd și să nu cunosc așa oameni ca stăpâna ta, spune el.

XII

Din nou a luat-o pe Oleksandra la curte. Pe Tyško l-a luat în casă și nu-l lasă să meargă la mamă, numai dacă fugea el pe ascuns pentru un ceas.

S-a îmbolnăvit grav sărmana Oleksandra; a zăcut singură, fără ca cineva să-i întindă un pahar cu apă; zăcea și-și aștepta moartea. Nu era nimeni lângă ea, doar neputinciosul bătrân chelar stătea în casă.

– Frățiorul meu bun! – rosti Olesia, – chemați-l pe Tyško, să-mi binecuvânteze copilul: Domnul îmi trimite moartea...

– Nu e aici Tyško al tău, soro: am văzut că s-a dus după stăpâna.

– Să-l binecuvânteze Maica Domnului! – a rostit plângând. Copilul meu iubit!.. Copiii mei, copii! Sunteți ca niște flori în lumea largă, numai lângă mamă nu sunteți s-o duceți pe ultimul drum. V-am crescut ca să vă distrugă oamenii răi... Unde sunteți, porumbeii mei! Vulturii mei?

Cumva bătrânul chelar a reușit să cheme oamenii. Au intrat în casă. Ea s-a uitat:

– Ridicați-mă, oameni buni!

Au ridicat-o; a luat săculețul de la gâtul ei și l-a dat lor:

– Asta e pentru copiii mei... șase karbovanți... să le dați lor... Cine are suflet temător de Dumnezeu, învățați-l pe Tyško al meu lucruri bune! Nu necăjiți bietul orfan (toată în lacrimi), fiți milostivi cu el!... Moartea mă ajunge singură... mi-am crescut trei fii dragi ca trei porumbei suri... și nu-i nici unul lângă mine... Fiii mei! Copiii mei!

Cum a trăit, plângând, așa a și murit, plângând.

Stăpâna era un așa om, încât nici nu a vrut să o îngroape, darămite să-i facă slujbă de înmormântare. Ceilalți oameni de la moșie au îngropat-o și au înmormântat-o pe sărmană.

Traducere din limba ucraineană
de Jessica BILCEC

Cunoscutul compozitor, prozator, publicist, om de cultură ucrainean, profesorul IVAN LIBER, a trecut în eternitate la vârsta de 91 de ani, în luna decembrie a anului care tocmai s-a încheiat. A avut o contribuție însemnată în ceea ce privește cultura ucrainenilor din România, cu precădere în domeniul muzical, fiind fondatorul corurilor „Alunul verde” din satul Copăcele, „Cervona Kalyna” și „Holos Ukrainiv”, cu care a participat în nenumărate turnee și la festivaluri în țară și peste hotare. Totodată, Ivan Liber este autorul a numeroase culegeri de cântece și monografii, printre care amintim doar câteva: „Alunul verde”, culegere de cântece ucrainene din România (2000); „Floarea de cireș”, culegere de cântece pe versurile poezilor ucraineni din România. Prelucrări de cântece ucrainene din România (2003); „Bate, vântule, din Bucovina”, culegere pe versurile poetului Ștefan Tcaciuc. Prelucrări de cântece ucrainene din Bucovina (2005); „Corul mixt ucrainean «Alunul verde»”, monografia corului „Alunul Verde”, Editura RCR Print, București (2021) etc. Ivan Liber a fost unul dintre fondatorii Uniunii Ucrainenilor din România, iar o perioadă considerabilă a condus Filiala județeană Caraș-Severin, ocupând, între anii 2015-2022, și funcția de prim-vicepreședinte al UUR.

Colegiul redacțional al revistei „Ecouri ucrainene” transmite sincere condoleanțe familiei îndurerate! Dumnezeu să-l odihnească în pace!

În ziua de 24 decembrie 2023, s-a mutat la Domnul profesoara Ilaria Rebușapcă, soția prof. univ. dr. Ioan Rebușapcă, prietenul, colaboratorul și membrul Colegiului redacțional al revistei noastre. Ne alăturăm marii dureri a prietenului nostru, pricinuită de pierderea soției sale, și îl rugăm pe Milostivul Dumnezeu s-o odihnească în pace în ceata dreptilor Săi. Veșnică să-i fie pomenirea din neam în neam!

Redacția

Suntem alături de colega noastră Olha Senyshyn, redactor al revistei Дзвоник (Clopotelul), care, de curând, a suferit o grea pierdere – plecarea la cele veșnice a mamei sale. Dumnezeu s-o odihnească în pace! Condoleanțe întregii familii îndurerate!

Redacția

Vasyl S. STEFANYK

SINGURĂ-SINGURICĂ

În acea căsuță de la poalele muntelui, precum un cărbuș deșelat, zăcea o bătrână. Avea sub ea, pe lateral, un sac, iar, sub cap – o pernă neagră, tare. Lângă bătrână, pe jos, era o bucată de pâine și un ulcior cu apă. Înainte de a pleca la muncă, copiii i-au lăsat bătrânei ceva de mâncare și de băut. Era sărăcie, și nu aveau de unde să-i dea ceva mai bun. Iar să stai la căpătâiul unei bolnave, și Dumnezeu e martor, nu aveai cum.

Muștele bâzâiau prin odaie. Se așezau pe pâine și o mâncau, intrau în ulcior și beau apă. După ce se săturau, se așezau pe bătrână. Îi intrau în ochi, în gură. Bătrâna gemea, dar nu putea alunga muștele.

Stătea întinsă pe jos și se uita cu ochii răătăciți la crucea scrijelită în grindă. Cu greu își întredeschidea buzele arse pe care le umezea cu limba albă.

Lumina soarelui pătrundea prin gemuleț. Culorile curcubeului se jucau pe chipul ei brăzdat. Era înfricoșător să privești femeia într-o asemenea lumină. Muștele bâzâiau, lumina multicoloră împreună cu muștele se tăvăleau peste bătrână, iar ea plescăia din buze și-și arăta

limba albă. Căsuța se asemana cu o peșteră afurisită a vreunei mari păcătoase, care se chinuia de la începutul lumii și până la judecata veacului ce va să vie.

De îndată ce razele soarelui au coborât la picioarele bătrânei și se opriră lângă funia cu care se lega sacul, bătrâna începu să se rostogolească pe jos și să caute ulciorul.

– Uite, uite, vai!

Bătrâna se liniști. Doar cu ajutorul mâinii alunga strigoi.

De sub cuptor, ieși un diavol cu o coadă lungă și se așeză lângă bătrână. Cu greu aceasta se întoarse cu spatele la el. Diavolul se așeză, din nou, în fața bătrânei. Își luă coada în mâini și mângâie fața femeii. Bătrâna doar clipea din ochi, strângând din dinți.

Dintr-odată, un nor de drăcușori zbură din cuptor. Se atârnară deasupra femeii ca lăcustele în razele soarelui sau ca un stol de corbi deasupra pădurii. Apoi, căzură peste bătrână. Îi intrau în urechi, în gură, i se așezau pe cap. Bătrâna se apăra. Își apropia degetul mare de cel mijlociu, încercând să le ducă la frunte, pentru a-și face semnul crucii. Dar drăcușorii se așezau cu toții pe mâna ei și nu-i permiteau să-și facă cruce. Necuratul dădea din mâini, ca bătrâna să nu facă prostii.

Bătrâna încercă de mai multe ori, dar nu era în stare să-și facă cruce. În cele din urmă, diavolul o îmbrățișă de gât și hohoti atât de tare, încât femeia se prăbuși în genunchi și căzu cu fața în geam.

De aici zburară asupra bătrânei călăreții. Erau în haine verzi, cu lulele între dinți, pe cai roșii. Deja înaintau, deja bătrânei îi veni sfârșitul!

A închis ochii. Pământul din casă se deschidea, iar bătrâna se prelingea prin crăpătură și cădea în jos. Se prăbușea din ce în ce mai jos. Undeva, mai jos, diavolul o apucă, o puse pe el și începu să zboare cu ea precum vântul. Bătrâna se smuci și se lovi cu capul de masă.

Sângele începu să curgă, femeia trase cu putere aer în piept și muri. Își înclină capul lângă piciorul mesei și cu ochii mari, morți, privea pieziș casa. Diavolii s-au oprit din sărit, doar muștele lingeau cu nesaț sângele. Și-au însângerat aripioarele și erau din ce în ce mai multe muște roșii în casă.

Se așezau pe oalele negre de sub cuptor și pe farfuriile din raft, pe care erau desenați călăreți în paltoane verzi, cu lulele între dinți. Mânjiră totul cu sângele bătrânei.

(1899)

Traducere din limba ucraineană
de Ioan HERBIL

Lesea Ukrainka

Sunetul strunelor

(Schiță)

(Continuare din nr. 55)

Veni o seară – în mod sigur, Nastea nu o va uita niciodată – când romanța «Ich grolle nicht» era acompaniată nu de ea, ci de o altă fată, iar Nastea stătea în cel mai îndepărtat colț al casei, cum făcea mereu când participa la o adunare mare. Fata care era la pian era tânără, zveltă, brunetă, cu o expresie serioasă și vioaie pe fața ei palidă; ochii căprui inteligenți și strălucitori parcă îi luminau chipul; cânta energic, dar nu zgomotos, mâinile ei subțiri și albe atingeau clapele ușor și grațios; căpșorul ei brunet și îndrăzneț era aplecat înainte.

Bohdan cânta frumos. Era neliniștit, iar această neliniște conferea și mai multă expresivitate aceluia „Nu-mi pare rău!”. Nastea se uita la fața lui și, la început, i se păru că nu-l mai văzuse niciodată așa, dar apoi își aminti brusc toate clipele când îl privise și o greutate i se așeză pe suflet. Cântecul se termină. Tinerii îl recompensară pe cântăreț cu aplauze; cineva rosti „Minunat” când Bohdan trecea, iar el replică, exprimându-și dezacordul: „Nu, ceva n-a ieși cum trebuie...”. Și, îngrijorat, posomorât parcă, se pierdu în mulțime. Urmară alte momente din programul serii, iar Nastea se forța să le asculte. Când veni pauza, un sentiment neplăcut puse stăpânire pe ea în casa cea luminoasă, în mijlocul mulțimii zgomotoase; totuși, rămase acolo până la sfârșitul serii. Ea nu ține minte multe din cele întâmplate acolo mai departe: s-a cântat mult, apoi s-a dansat. A dansat Pavlo, a dansat și Bohdan cu diferite domnișoare; cel mai mult a dansat cu cea care a cântat la pian. Nastea se uita la dansatori, dar vedea totul ca prin ceață; abia acum își amintește că o durere ascuțită îi sfâșia inima tot timpul, cum se întâmplă de obicei când ia parte la o distracție în cadrul unei adunări mari, doar că, în seara aceea, a fost mult mai rău ca altădată...

Iată că Bohdan se apropie din nou de fata cea brunetă s-o invite la dans, dar ea l-a refuzat, nu s-a dus cu el. Tulburat, Bohdan s-a îndepărtat. Bruneta a mai dansat apoi de câteva ori cu alții, dar nu a petrecut mult timp la dans, plecând devreme acasă cu mama ei, înainte de cină. Bohdan a stat o vreme în cercul celor care nu dansau, sprijinindu-se de perete; se uita înainte, căzut trist pe gânduri, fără a acorda atenție la ceva, dar nu pentru mult timp – se apropie grăbit de o domnișoară drăguță și sprintenă și o luă la dans; apoi mai dansă mult și cu altele până la cină, fără a se odihni măcar puțin. Nastea nu voia să întrerupă dansul lui Pavlo și stătea și se uita cum oamenii se distrau sau lăsau impresia că se distrează. Apoi, după cină, a fost multă agitație, discursuri, discuții. Bohdan era spiritual, glumeț, vorbea mult, doar că pentru Nastea era dureros să-l asculte. El nu i se adresa ei, deși stăteau destul de aproape unul de celălalt, așa că ea vedea cum el toastează pentru sănătatea diversilor oameni

și pentru succes; abia când s-a toastat pentru tinerii artiști, el se întoarse și spre Nastea cu un pahar și cu o glumă. Atunci privirile lor s-au întâlnit. Nastea ciocni în tăcere cu el, iar Bohdan, fără a termina gluma, puse încet paharul pe masă

și-și înclină capul pentru o clipă, dar îl ridică imediat cu un zâmbet și cu o nouă glumă pe buze, și discuția de la acel capăt al mesei se stinse din acea secundă. Bohdan nu mai vorbi cu Nastea; ea nu prea vorbea cu nimeni...

„Gata cu amintirile!” – Nastea luă un volum din Knudson, poetul său preferat, deschise cartea și se plimbă prin casă citind; când băgă de seamă că ceva căzu din carte, se aplecă să-l ridice: era o floare uscată de o culoare incertă; dând ușor din cap, Nastea privea floarea. Amintirile pe care voia să le reprime cu ajutorul versurilor poetului preferat îi răsăriră din nou în suflet la prima privire aruncată acelei flori uscate.

„Ce uscată și nefericită este această floare! se gândi Nastea. Cine ar crede că, odată, a fost o floare de brebenoc, albastră ca cerul!”

Ești oare tu, biata mea floare ofilită?

Palidă, îngălbenită, ca un vis trecut...

Nastea zâmbi cu amărăciune: „Ce-i cu mine? M-am apucat de compus versuri sau ce?... Păcat! ele nu vor vedea lumea niciodată, doar focul le va citi, oh, el a citit nenumărate astfel de versuri!...”

Ea privea floarea cu un zâmbet trist. Nu crezuse niciodată mai demult că e posibil să-ți amintești cu atâta claritate sentimente din trecut – nu imagini, nu discuții și fapte, ci sentimente. Poate ar fi mai bine dacă n-ar exista o asemenea memorie. Dacă ar fi așa, atunci la ce să ascunzi flori ofilite, la ce să reînvi visuri pierdute?... Amintirile o năpădiră în valuri și Nastea le asculta, le privea.

S-a întâmplat demult... nu demult, anul trecut. În primăvară, când înflorise brebenocul. Era o primăvară minunată. Atunci era atât de bine, renășteau visurile, dragile visuri fără speranță. Nu va uita niciodată acele nopți de primăvară, cu lună plină sau întunecate, calde sau pline de neliniște tănuite. În astfel de nopți, în inimă se nasc flori tainice, cresc, înfloresc, strălucesc, îți farmecă mintea și ea doarme, ascultând bătăile inimii. Iar inima bate, bate, se grăbește să trăiască, imploră viața...

Nastea trăia atunci singură, Pavlo stătea zile întregi cu cărțile în parcul orașului și învăța pentru examenele ce se apropiau, venea acasă seara târziu, iar peste zi trăgea o fugă până aici de vreo două ori. Nastea nu mergea nicăieri și nici nu venea nimeni pe la ea, – asta era bine! Toată ziua era liniște, ea era singură cu visurile și cu treburile sale, – acum ea nu-și amintește ce treabă avea –, seara stătea la marginea ferestrei și asculta cum mergeau oamenii pe stradă. Ea asculta cu atenție zgomotul pașilor omenești și recunoștea când venea Pavlo și dacă venea singur, – de cele mai multe ori, era singur...

Într-o seară, după examen, Bohdan îi spuse lui Pavlo că va veni pe la el mâine; Nastea auzi asta stând la fereastră.

A doua zi dimineată, cerul albastru era minunat, grădina era veselă, brebenocul zâmbea. Nastei îi plac florile, ea uită că florile nu înfloresc pentru ea. În acea dimineată avea violete pe măsuță și lăcrămioare pe pian. Făcu ordine în casă cu grijă și răsă de ea însăși observând asta; își pieptăna îndelung părul blond, „singura ei frumusețe”. Ziua era minunată, dar foarte lungă; Nastea cântă cântece de primăvară, multe cântece, scurte precum fericirea, iar ziua părea că ar vrea să le asculte pe toate. Spre seară, Nastea se opri din cântat, se plimbă prin casă, prin grădină, nu se apucă de făcut ceva, se tot gândi, se tot întrebă, aștepta ceva, i se părea că, astă-seară, ceva trebuie să se întâmple, ceva trebuie să se schimbe, ceva va aduce bucurie. Ea se duse în grădină, rupse brebenoc înflorit, împleti o cunună și și-o puse pe cap. Pavlo, văzând-o cu cununa, o pupă și îi spuse că azi e foarte frumoasă, că ochii ei sunt ca brebenocul, iar cozile ei sunt precum razele de soare. Ce băiat minunat!... Nastea zâmbi, intrând în casă și văzându-se în oglindă cu cununa pe cap.

Brusc se auzi clopoțelul. Pavlo deschise. Venise Bohdan. Intră, îi întinse Nastei mâna, se uită la ea, apoi îi privi capul, apoi din nou fața, nu spuse nimic și se așeză la masă. Dar Nastea cunoștea acea privire atât de bine! Așa o priveau aceia care se uitau în jur pe stradă, trecând pe lângă ea... Nastei i se păru că în casă se făcuse mai întuneric, mai frig și că ea însăși este atât de singură, de părăsită, de prisos. Aici, în casă, vorbeau doi oameni dragi, ea le auzea glasurile ca prin vis, ca și cum aceștia erau departe, deși stătea cu ei la aceeași masă.

Ei se contraziseră repede în legătură cu ceva, i se adresară și Nastei de câteva ori, ea le răspunse, dar acum nu-și mai amintește niciun cuvânt din cele discutate, ține minte doar că propriile cuvinte i se păreau foarte prostești. Își luă încet cununa de pe cap, o așeză pe masă, se duse la pian și, stând în picioare, interpretă cu o mână fragmente de melodii, apoi se așeză și începu să cânte piesa sa preferată; la început, cântă pentru a-și înăbuși plânsul care îi copleșea inima, apoi, încetul cu încetul, sunetele îndrăgite puseră stăpânire pe inima și pe gândul ei, iar acesta din urmă le urmă departe. Discuția de la masă încetă, amândoi băieții ascultau. Le place muzica Nastei. Bohdan asculta cum cânta ea, apoi spuse:

– Cântați, vă rog, „Ich grolle nicht”, n-am mai auzit-o demult.

– Nu vreți să o cântați dumneavoastră? Întrebă Nastea.

– Nu, azi nu am chef de cântat, spuse el apatic. Era palid și obosit în acea seară și rămase la fel toată acea primăvară. Nastea cântă din tot sufletul, pentru că el o rugase să cânte. Terminând de cântat, ea se întoarse zâmbind și îl privi pe Bohdan. El stătea îngândurat și smulgea cu nepăsare florile din cununa ei – multe dintre ele stăteau acum pe masă în fața lui, mai rămăseseră foarte puține flori albastre în cununa verde!...

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană și note de Cristina SILAGHI (BUMBAR)

„Ucrainenii din Dobrogea” de Virgil Rițco

(Continuare de la pag. 3)

O istorie tumultuoasă, cu schimbări bruște de situație, care au reverberații și în prezent, am putea spune, datele științifice și factuale fiind în mod măiestrit corelate cu creațiile folclorice care exprimă plastic evenimentele tragice din viața comunității căzăcești.

Spre sfârșitul primului capitol, sunt prezentate micromonografiile comunităților de ucraineni din Tulcea, Tudor Vladimirescu, Isaccea, Sulina, Victoria, Ilgani de Sus și de Jos, Mahmudia, Bălenii de Sus și de Jos, Murighiol, Dunavățu de Sus și de Jos, Sfântu Gheorghe, Partizani, Maliuc, Gorgova, Crișan, Letea, Ca-raorman, Ceatalchioi, Pătlăgeanca, Pardina, Chilia Veche, Minerii, Somova, Parcheș, Poșta, Telița, Balabancea, Hamcearca, Căprioara, Nifon, Ciucurova, Fântâna Mare și Lunca.

Esențiale mi se par și aspectele privind identitatea ucraineană nord-dobrogeană, marcată

de pierderea bisericilor și a posibilității de a-și desfășura ceremoniile religioase în limba maternă, de procese de asimilare și aculturație, pe fondul îmbătrânirii populației, migrației spre centrele urbane, lipsa cadrelor calificate și a predării limbii ucrainene în școli într-un cadru sistematic. Însă semnele de revigorare comunitară au apărut după cristalizarea Uniunii Ucrainenilor din România.

A doua componentă, cea etnografică, aduce în discuție obiceiurile de Anul Nou și de nuntă, într-un mod holistic, în fiecare caz fiind surprinse rituri, gesturi rituale, alimente ceremoniale și creații populare verbalizate.

De exemplu, textul dedicat tradițiilor de la început de an prezintă gestul ritual uitat al ascunderii tatălui de copii după colțunași, interpretarea de șcidrivky, obiceiul Melanka, credințe magice privind bunul mers al activităților gospodărești, practici premaritale și

citirea semnelor naturii, cu alte cuvinte, mecanismul rostului lucrului bine făcut.

În textul care analizează obiceiurile de nuntă, cititorii pot afla mai multe despre: pețit și semnificația unor alimente în context marital, însoțite de gesturi rituale și formule verbale consacrate (de ex.: metafora vânătorii regale); logodna cu copturile rituale specifice și schimbul de daruri; săptămâna nunții propriu-zise, în cadrul căreia se disting momentele: a) modelării și coacerii korovaiului și colacilor de un număr par de femei, care rostesc formule cu scopuri propitiatorii și augurale; b) împodobirii steagului de nuntă (helțe); c) holovețea cu târguirea versificată și răscumpărarea miresei, coaserea buchetelor la căciulile cavalerilor; d) ziua de duminică cu despletitul cozilor, pieptănatul ritual și împletirea părului miresei, binecuvântarea părinților, despărțirea miresei de casa părintească, cununia, ducerea zestrei

la casa mirelui, integrarea miresei în casa tănărului; e) cinstea miresei, legatul miresei; f) momentele ceremoniale de după nuntă: borșul, plăcintele, prin care se autentifica priciperea tinerei în arta culinară.

A treia și cea mai consistentă componentă este dedicată culegerii de folclor muzical și coregrafic. Se cuvine să laudăm sistematizarea creațiilor folclorice și faptul că cele mai multe dintre acestea prezintă transcrieri muzicale și informații importante privind contextul cercetării (data, locul și sursa orală). Cele 116 melodii sunt grupate în următoarele categorii: 14 cântece rituale (9 colinde și 5 șcidrivky); 12 balade (9 istorice și 3 cu teme sociale), 17 cântece căzăcești, 20 cântece lirice, 18 cântece de moravuri familiale, 10 cântece tragicodramatice, 13 cântece de nuntă, 12 cântece umoristice, la care se adaugă 16 aranjamente coregrafice, la care și-a adus contribuția domnul Roman Jora.

~~~~~

(Continuare din nr. 55)

Rămase mult timp lângă fereastră, buimăcit.

Detaliul i se păru ciudat, o coincidență stranie. Și tot după mersul norilor, pare că peste puțin timp luna va fi acoperită din nou. Bezna va reveni atunci, tot atât de deasă precum în vis.

Toma ciuli urechile, îngrijorat. Vocile îl speriaseră teribil, iar acum se aștepta să le audă din nou. Privi atent încăperea în care se afla, descoperind, după contururile care se profilau în jur, că totul fusese nemișcat. Pași încet, ezitant, spre cealaltă odaie. Nici aici nu apăruseră schimbări. Desluși chiar lumânarea de la piciorul mășutei. Înghiți totuși în sec. Visul îi înlocuise prima impresie despre această casă cu una mai sumbră. Acum o vedea amenințătoare, chiar vicleană. Sufletul ei părea cu totul altfel, decât și-l imaginase. Simțea într-însul ceva malefic, respingător.

Dar prea mă las dus de imaginație. Toate au avut loc în mintea mea, iar acum bat câmpii. Poate că ar trebui să privesc casa mai obiectiv ca până acum, altfel voi pierde din vedere esența la care am visat încă înainte de a veni aici.

În cele din urmă, podeaua scârțâi, iar pașii îl purtară spre ieșire.

Lumina lunii era mai puternică afară decât înăuntru. Vedea aproape clar grajdul dărăpănat din spate, iar, mai la urmă, un coteț de găini care-i scăpase prima dată din vedere. Un fel de cușcă acoperită cu paie, construită pe două niveluri. Până la al doilea nivel, urca o scăriță de lemn, probabil putredă. Fiecare nivel avea o ușiță deschisă, una dintre acestea atârând acum cu o balama lipsă. Într-un colț al casei, o cușcă, dărăpănată și ea, zăcea abandonată alături de un lanț ruginit. Aici, se pare, trăise într-adevăr un câine. Toma se mulțumi să înainteze cât mai puțin, căci curtea era năpădită de spini. Își ridică privirea spre cer și descoperi că luna se pregătește de un nou asalt al norilor. *Hm. Și acum ce? Va trebui să mă întorc înapoi din timp, altfel voi bâjbâi multă vreme până să nimeresc înapoi în pat.* Mai ascultă puțin orăcăitul broaștelor, înainte de a se hotărî s-o ia din loc. Ajuns însă în apropierea casei, un sunet venit de undeva din spate îl făcu să rămână pe loc.

Un scârțâit vibrant, ascuțit, străpungea liniștea de undeva nu prea departe. Toma tresări, intuind direcția din care se auzi scârțâitul, și-și întoarse capul într-acolo. În lumina palidă a lunii, desluși o siluetă ștearsă, aplecată ușor spre gura fântânii. Cineva scotea apă, în toiul nopții, rotind cu mișcări anevoioase manivela de metal de la margine. Lanțul se dovedi a fi autorul acestui sunet ascuțit ivit din neant. Silueta ștearsă, de statură mică, se opri doar atunci când găleata ieși la suprafață, trăgând-o apoi spre sine și așezând-o pe sol. La picioare mai avea o găleată în care turnă toată apa, apoi, tot cu mișcări greoaie, o porni încet spre casă. Încremenit de-a binelea, Toma urmări silueta pe jumătate speriat, pe jumătate confuz. Abia când ajunse în dreptul său, descoperi un cap de femeie bătrână înfășurat într-un batic, o fustă lungă în jurul taliei, un cojoc de lână îmbrăcând un corp butucănos. Bătrâna trecu pe lângă el parcă fără să-l observe și intră liniștită în casă, închizând ușa după ea. De aici încolo, o liniște sumbră puse stăpânire pe împrejurimi. Broaștele amuțiră, greierii intrară parcă în pământ. Un vânt rece, tomnatic, îi zburli tânărului părul din cap. Făcu câțiva pași înapoi, și zări cu coada ochiului o mișcare la fereastră care dădea spre a doua odaie. Aici, într-un colț, perdeaua zăcea suspendată, dată parcă la o parte de o mână nevăzută, pentru ca cineva să-l poată urmări mai bine. Toma privi speriat spre acest colțișor, fără a desluși ceva dincolo de geam. Luna dispărea tot mai mult în spatele norilor, până când se făcu nevăzută cu totul. Odată cu ea se pierdu și ultima nuanță de lumină, lăsând locul unei bezne totale. Acum, oricât de mult s-ar fi străduit, nu mai putea să fugă nicăieri. Dar nici în casă nu-și mai dorea să intre. Un nou zgomot întrerupse liniștea.

Toma se trezi iarăși, deosebit de confuz. Pare-se că nici acum nu-și părăsise patul. Visul era atât de asemănător cu realitatea, încât nu mai reușea să le distingă. Se gândi, îngrijorat, că realitatea devine vis, urmând ca apoi visul să devină real, într-un ciclu nesfârșit. Dar nu putea fi posibil. Acum sigur era treaz. Toate obiectele zăceau la locul lor, greierii cântau, la fel și broaștele, afară mai era noapte. Și totuși... *hm, și totuși, același lucru mi l-am spus și data trecută, în somn. Totul părea aievea, ca și acum. De ce nu m-aș înșela încă o dată?* Pentru prima oară până atunci, frica se încăpățâna să-l macine chiar și după ce se trezi.

În pat mișuna un nesfârșit număr de insecte; simțea înțepături pe întreg corpul. *Am pătruns într-o casă moartă, deci e normal să fiu confundat de micile vietăți cu un mort. Bine măcar că nu mă mănâncă viermii...* Setea s-a accentuat între timp. Dacă în vis avusese buzele crăpate, acum trăia impresia că îi crapă și cerul gurii. Limba i se uscăse cu totul. *Mai rămân câteva nopți aici și devin una cu casa.* S-ar fi dus la fântână, dar visul de adineaori îl marcăse într-atât, încât se temea să mai iasă din casă. *Și eu care credeam că problema e atât de simplă; și când colo, ca să primești tainele unei case moarte, trebuie să fii pe măsură de puternic.*

Coborî din pat, să spunem încă o dată, măcar cât să-și scuture corpul și hainele de găngănii. Cu coada ochiului, în odaia de-alături, zări ceva ce-i înghețat sângele-n trup. Părea a fi o lumină. Privi dincolo de ușă și încremeni. Un bătrân cocărit ținea într-o mână o lumânare aprinsă, privind în podea. Își concentra atenția asupra unui punct nevăzut, în vreme ce stropi proaspeți de ceară topită i se prelingeau pe degete. Cizmele pe care le văzuse înainte sub pat erau acum în picioarele bătrânului. Purta hainele vechi din dulap. Lumânarea din mână sa fusese mai devreme pe jos, năpădită de praf. Bătrânul, în carne și oase, stătea acum la câțiva pași distanță, înțepenit într-un loc. Lui Toma inima îi bătea nebunește, dând să spargă coșul pieptului. Frica i se cuibări până-n măduva oaselor, propriile mișcări fiindu-i imposibil de controlat. Corpul tremura din toate încheieturile. Vru s-o ia la fugă, dar membrele nu mai ascultau de creier. Aștepta doar clipa în care avea să se prăbușească inconștient la podea.

– Îl auzi? Rosti aproape imperceptibil un glas de femeie. Tot în odaia vecină se afla și bătrâna, doar că pe ea n-o vedea din acel loc.

Moșul își întoarse încet capul spre aceasta; ducându-și degetul arătător la buze, o îndemnă să tacă. Cei doi așteptau ceva.

Toma, mai mult mort decât viu, făcu un pas în spate, vrând să se retragă spre ieșire, dar lovi cu călcăiul piciorul scaunului. Bătrânul își ridică atunci capul și privi încruntat în direcția sa.

– E aici. Lângă masă.

Buzele lui Toma tremurau, maxilarul îi clănțănea nebunește.

Se simțea ca un intrus prins în fapt.

– Și acum, părinte, ce ne facem?

– Trebuie să-l izgonim, rosti un al treilea glas.

Bătrânul își făcu cruce, așezându-se-n genunchi. Strânse lumânarea între palme și începu, cu sânge, o rugăciune știută doar de el. Pe bătrână nu o vedea nici acum, cu atât mai puțin pe cel de-al treilea ins.

– Cum te numești, necuratule?

Întrebarea părea a-i fi adresată lui Toma. Ca să nu cadă, se sprijini cu mâna de masă. *Ce-o mai fi și asta? Oare tot un vis?*

– Gândiți-vă, părinte, se face a treia noapte de când s-a aciat aici, murmură bătrâna.

Pași grei se urniră din odaia vecină, apropiindu-se de ușă. În prag apără o siluetă întunecată, care scrută atent împrejurimile, de la patul de paie până la intrare. Părea totuși că pe Toma nu-l observă. În mâna dreaptă ținea o cădelniță fumegândă, în stângă, o cărțulie. *Ăsta e un preot, deci.*

– Piei, drace, din casa slujitorilor domnului și nu te mai întoarce-n veci, bubui glasul preotului, cutremurându-i sufletul.

Dar ce-i cu toate astea? Nu cumva mă iau drept un strigoi?

Mâna dreaptă se balansează amenințător, scuturând cădelnița și răspândind un fum înecăcios. Toma simți că rămâne fără aer. Preotul trecu pe lângă el, merse până la ușa de la intrare și se întoarse. Închise apoi fereastră pentru ca fumul să nu iasă din încăpere.

În tot acest timp, murmură ca pentru sine o rugăciune, pe cât se părea, de alungare a duhurilor rele. Toma tuși, zgomotos, căutând în zadar să inspire aer curat. Ochii i se umeziră până la lacrimi, iar în tâmpile se instală o durere tăioasă. Nimeni nu părea să-l audă sau să-l observe.

– De trei nopți ne scoală din somn și umblă nestingherit prin casă, trântind ușa, deschizând fereastră și vârându-și coada printre lucrurile noastre, se văita bătrâna printre lacrimi.

Preotul agita cădelnița și citea din cărțulie, făcând înconjurul odăilor, iar bătrânul înțepenise-n același loc, rostindu-și propriile rugăciuni. Pe Toma îl lua amețea, întâi din cauza fumului, apoi din cauza groazei pe care i-o alimentau toate aceste entități. Dacă mai rămânea mult aici, avea să leșine.

– S-a cuibărit în patul lui Mihai al nostru, îngerașul, și se scoală mereu în toiul nopții ca să ne sperie! Să plece de unde a venit, dihania, că rău n-am făcut la nime' să merităm așa blestem!

Bătrâna vorbea și hohotea în același timp, amplificând efectul tragic.

– Și dacă ar fi să ne chinuie doar noaptea, dar azi dimineață i-am simțit suflarea rece ca gheața la ceafă, pe când mă întorceam de la fântână! Mi-a înghețat sângele, nu alta, maică! Să plece-n treburile lui, dar pe noi lăsa-ne-ar în plata Domnului, că și așa suntem necăjiți!

Toma se repezi la ușă mai mult mort decât viu, găsind-o încuiată.

Preotul se opri locului, auzind cum demonul scutură ușa din temelii.

– Ăsta e mai puternic decât mi-am imaginat, își spuse, agitând și mai tare cădelnița încinsă.

– Văleu! Văleu! Ne omoară, părinte, ne omoară, strigă bătrâna din toți răunchii.

Moșul continuă acum cu mătăniile, plecându-și fruntea la podea.

Văzând că nu poate izbuti nicicum cu ușa, Toma se repezi la fereastră și o trânti zgomotos de perete, făcând geamul țândări.

– Auuhh! Se mai auzi vaietul babei înainte să leșine.

Preotul făcu trei pași în spate, înmărmurit, iar bătrânul începu să tremure. Cioburile au luat cu asalt podeaua, răspândind un zgomot ascuțit.

Totuși, tânărul nu fugi, de fapt, nicăieri, ci se trezi în același pat cu așternut de paie. Confuz de cele visate, privi temător în jur, așteptând să găsească un preot în apropiere care să-i ceară să plece definitiv. Dar, în ciuda acestei spaime, cu excepția sa, casa era cu desăvârșire lipsită de orice ființă umană. Știa prea bine însă că nu mai avea nevoie de prezența cuiva ca s-o ia la sănătoasa; deja se silea cu greu să mai rămână. *Dacă aceasta e memoria pe care au lăsat-o cei morți în urma lor, încărcată de o tensiune ostilă chiar și unui simplu vizitator, atunci prezența mea aici nu-și mai are rostul.* Se gândi tulburat la cele visate, încercând să găsească o explicație. *Dar poate că nu e vorba de ceva ostil. S-ar putea să-mi scape mie ceva...* Brusc, o idee strălucită îi lumină mintea, lasându-l să vadă adevărata esență a lucrurilor. *Doamne... dacă e așa... o, Doamne!* Pupilele i se dilatară atunci la maximum, ca pentru a primi adevărul vizual așa cum se cuvine cel mai bine, evitând a scăpa din vedere orice indiciu, oricât ar fi el de mic. *Nu se poate... și totuși e posibil!* Fiori reci îi invadară de îndată corpul. *Adevărul are nevoie de putere pentru a putea fi primit și acceptat. Cum am putut fi atât de naiv încât să-mi fie teamă?* Se simți, dintr-o dată, mai liniștit.

Vietățile nocturne de afară își continuau recitalul cu același tact, iar Toma ciuli urechile fără a se ridica din pat. Totuși, nici broaștele și nici greierii nu-l interesau acum; aștepta ca sufletul casei să-i vorbească din nou.

(Va urma)

Amintiri, amintiri... Fiecare dintre ele tâșnește spre actualitate, chemată de o anumită împrejurare, de un gest, de un cuvânt anume. Așa i s-a întâmplat Simonei, o veche și bună prietenă, pe care am revăzut-o cu mare plăcere zilele acestea.

Eu am impresia că Simona, indiferent de locul și situația în care se află, trăiește în lumi paralele: fie trecut – prezent, fie prezent – viitor și, culmea, trecut – viitor.

Pe stradă o vezi mai mult cu capul aplecat spre pământ, căutând parcă acolo dezlegarea gândurilor încălcite și împovărate de zilele atât de agitate ale existenței. Cu toate acestea, Simona este fericită. Când cei cu care se întâlnește o întreabă ce mai face și cum o mai duce, răspunde invariabil:

- Trăiesc și mulțumesc lui Dumnezeu pentru ce, cât și cum îmi dă. Nu vreau să fiu nerecunoscătoare. M-a ocrotit și mi-a călăuzit pașii toată viața, mi-a dat minte, putere și noroc să devin OM în viață, ne-a ferit atât pe mine, cât și pe ai mei de relele vieții.
- Dar și în familia ta sunt necazuri, cum treci prin ele?
- Cu răbdare, cu răbdare și cu răbdare. Dacă este sănătate, înțelegere, omenie, prietenie și credință, toate se rezolvă mai devreme sau mai târziu.

Venită cu treburi la Suceava, am revăzut-o pe Simona în parcul Areni. Își supraveghea nepotul care se zbenguia prin preajmă. Era atât de concentrată, încât n-a observat că m-am așezat pe bancă lângă ea și că o cercetez cu privirea. Nu am deranjat-o. Aveam timp. La un moment dat, mi s-a părut că fruntea i se încrețește și că buzele, încă senzuale și frumoase, i se mișcă agitate. Arătătorul i se îndrepta în sus cu hotărâre și cobora lin, ca apoi să se ridice și mai dârș. Fruntea îi rămânea încruntată și amenințătoare.

După câteva minute, s-a dezmeticit parcă, m-a simțit și un zâmbet larg, luminos și fericit i-a nseninat chipul.

- Ce faci? De când ești lângă mine?
- Mă uit la ceas și îi răspund că de zece minute.
- În ce lume ți-a zburat gândul, Simona? Cu cine te certai și pe cine amenințai?
- Dacă ai ști, ai râde și mi-ai spune că nu sunt sănătoasă la cap.

- Lasă, că sănătoasă la cap nu ai fost niciodată, Simona. Mereu ai avut idei și gânduri ciudate. Țin minte că mi-ai povestit mai demult o întâmplare cu fiica ta, Brândușa, care te-a văzut cufundată în gânduri, privind cu milă și curiozitate într-un punct fix.
- Da, îmi amintesc. A pus mâna pe umărul meu, m-a zgâlțâit puțin și m-a întrebat: – Mama, la ce te gândești? – Mă gândesc la chinezii ăștia, că tare-s mulți. Oare ce-or fi mâncând săracii de ei?

Zile în șir a râs fata mea. O auzeam bodogănind: Auzi! Ce-or fi mâncând săracii? Numai grija chinezilor n-a avut-o mama.

De atunci, când mă vede îngândurată, îmi pune mâna pe umăr, mă zgâlțâie, ca să mă trezească, și-mi spune încurajator: – Ce faci, mama, te gândești la chinezi? Lasă-i, că au ce mânca...

- Simona, ia zi, cu cine te certai acum câteva minute?
- Nu mă certam. Recitam niște versuri care mi-au venit în minte în timp ce mă gândeam la desființarea gardului de sârmă ghimpată dintre noi și „Republica Moldova”. Niște versuri atât de profunde...
- Care versuri?
- Să-ți recit?
- Câteva.
- „Tălmăcește, dragomane*!”

Am tresărit. M-am văzut în bibliotecă, în sala de lectură, citind poemul „Bălcescu” de Eugen Jebeleanu. Și pe mine m-au impresionat atunci cuvintele personajului Bălcescu adresate lui Fuad cel crud, hotărât

„... să ocupe...
Țara Românească până
Când în țara asta-ntreagă
Liniștea va fi stăpână.”

M-a cuprins deodată un sentiment pe care nu-l pot defini cu un singur cuvânt, un amalgam de sentimente, de fapt: dragoste nețârmurită, durere și neputință, compasiune pentru „Țara asta cea de-sine-stătătoare.”

- Cu vocea sugrumată de emoție am acompaniat-o pe Simona:
„Spune cum că țara asta
Cea de-sine-stătătoare
N-a cerut niciunei armii
Să o calce în picioare.
Că neatârnairea țării
E sfințită prin tratate
Și că cei ce au pus pecetea
Vodă Mircea e și Vlad e.”

Recitam amândouă cu aceeași emoție, sincronizate de parcă eram după lungi și grele repetiții în vederea unui spectacol. Vocile ne tremurau, lacrimile, stăpânite la început, au depășit stavila pleoapelor și curgeau din izvorul nesecat al inimii.

Nepierzând, instinctiv, din ochi copilul care se zbenguia fericit în preajma noastră fără grija zilei de mâine și de azi, ne ștergeam lacrimile care nu se mai opreau. Aveam, parcă, amândouă câte o stâncă în gât și, nemaiputând recita, am tăcut. Era tăcerea „DURERII de vecii întregi” pe care am moștenit-o de la străbunii noștri, care au răbdat atâtea „călcări în picioare” ale pământului lor străbun.

- După câteva momente de... reculegere am continuat:
„Tălmăcește, dragomane,
Rogu-te, înc-un cuvânt.
Spune: că pământul ăsta
Nu-i și nu va fi nicum
Al acelor care-l calcă
În copite iar, acum.
Cei ce tulburară țara
Și o tulbură din veac
Sunt boierii ce-o sugrumă,
Nicidecum omul sărac.
Nu-i tulburător poporul,
Bun e, blând poporul meu.
Dar că își iubește țara,
Da. Și-o va iubi mereu!”

Iar momente de tăcere. Oftat și tăcere. Prima care a rupt-o a fost Simona, care se uita ciudat la mine:

- Te gândești și tu la Coșbuc?
- Da. Pe noi două ne-au legat întotdeauna aceleași gânduri și sentimente. Ne completam mereu una pe cealaltă de parcă am fi fost gemene. La el mă gândeam.
- Știu, după felul în care ți-ai încruntat fruntea.

Simona cea șugubeață și sentimentală și-a ațintit privirea în ochii mei, a ridicat arătătorul, mi-a făcut cu el un semn de start și am continuat recitarea cu versurile lui Coșbuc:

„Să nu dea Dumnezeu cel sfânt
Să vrem noi sânge, nu pământ.
Când nu vom mai putea răbda,
Când foamea ne va răscula,
Hristoși să fiți, nu veți scăpa
Nici în mormânt!”...

- Lasă... că au ce mânca. Lasă-i.
- Se părea că momentul poetic ad-hoc s-a terminat. Acest aver-tisment s-a materializat de atâtea ori în istoria noastră. Oare va mai deveni realitate? Ne priveam în ochi și-i spuneam în gând: *Ai albit, fetițo! Laba găștii de la ochii tăi și părul încărunțit înainte de vreme arată că ai luptat din greu cu viața. Ai crescut copii, nepoți... poate vei ține în brațe și strănepoți. Câte valuri de tsunami au trecut peste tine!*

Mi-am dat seama de ce a impresionat-o atât de tare demontarea gardului de sârmă ghimpată dintre noi și Republica Moldova. Emoția Simonei pornise de la istoricul pas făcut spre posibila întoarcere a acestui teritoriu acasă. Îi era dor de casa părintească, de sătucul ei natal aflat acolo, după gardul acela blestemat, sătuc pe care l-a părăsit într-o noapte ca și cum ar fi fost un răufăcător. A plecat în grabă, cu ce au putut apuca, ea cu cei trei frați mai mici și cu tatăl ei, considerat chiabur, pentru că avea nouă copii și nouă hectare de pământ. Pentru asta era pasibil de deportare în Siberia. Mama Simonei a rămas în sat, dar pentru scurtă vreme. A fost deportată cu fetele în Siberia fără vină, fără judecată, fără altă explicație decât că erau dintr-o familie de chiaburi. Acolo i-a murit, înghețată, surioara cea mai mică.

S-a întors mama Simonei după ani grei de lipsuri și suferințe. S-a întors, dar nu la casa ei. Aceasta fusese confiscată și toată agoniseala jefuită. O bună bucată de vreme au trăit din mila altora, muncind pentru te miri ce pe la oamenii din sat.

Cum să nu plângă biata Simona, când a trăit pe viu, văzând și simțind pe propria piele cum țara ei „cea de-sine-stătătoare” a

fost „călcată în picioare”, iar fiii ei asasinați, deportați, alungați din propria casă și țară. Cred că în inima Simonei era o durere imensă, acumulată de-a lungul întregii ei vieți: fuga din sat, peregrinări prin țara-mamă în căutarea unui adăpost, privată de dreptul de a învăța și a munci, din motive politice.

De câte ori o mistuia dorul de casă, o auzeam recitând cu lacrimi în ochi superbe versuri din „Rugămintea din urmă” a lui Coșbuc:

„Și-acum dă-mi mâna. A sunat
Cornistul de plecare.
Du Oltului din partea mea
O caldă salutare.
Și-ajuns în țară, eu te rog,
Fă-mi cel din urmă bine:
Pământul țării să-l săruți
Și pentru mine.”

Simona își plângea satul și casa pe care le-a pierdut din fragedă tinerețe, eu plângeam pentru casa părintească pe care nu am avut-o niciodată și pentru părinții pe care nu i-am cunoscut. Războiul mi-i luase, lăsând pe filele istoriei numele de erou al tatălui meu, Stoica Mihai din Plopeni-Suceava, alături de alți eroi din sat, nemuriți pe crucea memorială în curtea bisericii.

Momentele acestea dureroase au trecut ca orice moment care curge. Am intrat un pic în lumea tulbure a politicului actual, îngrijorate de zvonul diminuării și al impozitării pensiilor. Am pâlăvrăgit pe această temă ca niște profane ce suntem în domeniu politic, dar care suferim din cauza lui și am concluzionat, ca niște iubitoare de poezie clasică, recitând câteva versuri din atât de contemporanul Eminescu:

„Minciuni și fraze-i totul ce statele susține,
Nu-i ordinea firească ce ei a fi susțin;”

...
„Zdrobiți orânduiala cea crudă și nedreaptă,
Ce lumea o împarte în mizeri și bogați!
Atunci când după moarte răsplată nu v-așteaptă,
Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă,
Egală fiecare, și să trăim ca frați!”

Ne-am privit uluite și am izbucnit, de data asta, în hohote de râs. Un râs cu rânjet și neputință. Simona spuse printre hohotele râsului său amar:

- Așa ceva nu se poate, Eminescule, pentru că:
„Cei tari se îngădiră
Cu-averea și mărirea în cercul lor de legi;
Prin bunuri ce furară, în veci vezi cum conspiră
Contra celor ce dânsii la lucru-i osândiră
Și le subjugă munca vieții lor întregi.”

Hohotele de râs, nepotrivite pentru părul nostru alb, i-au molipsit și pe cei care se odihneau pe băncile din parc. Erau, ca și noi, oameni cu părul alb, cu fețele înorate de gânduri, cărora parcă nu le stătea bine când râdeau, dar râdeau. Umbre ale atâtor perioade de tranziție și sacrificii, veghind joaca nevinovată a nepoților aduși în parc, s-au molipsit de râsul amar al altor umbre. Ne ștergeam ochii, ca să oprim lacrimile râsului, care nu puteau fi stăvilite. La un moment dat, o aud pe Simona recitând din Goga:

„Doino... Învață-ne să plângem,
C-atât ne-a mai rămas”...

până ne-or impozita și plânsul...

Copilul dădea semne de oboseală. La fel și noi. Simona cea șugubeață, cea sentimentală, cea iubitoare a poeziei noastre clasice, mi-a făcut un semn cu brațele deschise larg a neputință și mi-a spus cu durere:

– Dragomani sunt cât hăul în țara noastră. Zadarnic vor să tălmăcească durerea și voința neamului lor. Nu-i ascultă nimeni. Dum spiro, spero că „Țara asta cea de-sine-stătătoare” nu va rămâne veșnic „călcată în picioare” de legile și hotărârile absurde, înjositoare și inumane! De data asta poruncesc eu dragomanului imaginar din sufletul meu:

„TĂLMĂCEȘTE, DRAGOMANE!
Spune: cum că țara asta
Cea frumoasă și bogată
Nu va pieri niciodată!
Ne-au călcat în trecut unii;
Mulți. Puternici. Și cam des...
Din imperiile toate,
PRAFUL!
NUMAI PRAFUL S-A ALES!”

Mare noroc are poporul care a dat naștere unor poeți precum cei pe care noi două îi iubim și îi considerăm și noi „inimă-n inima neamului” nostru. Nu-ți poți exprima în cuvinte gândurile și sentimentele? Caută-i! Ei ți le vor tălmăci precum dragomanul lui Bălcescu.

* Dragoman – translator.

Pavlo PRAVYI

ISTORIA SECRETĂ A UNIUNII SOVIETICE

(Continuare din nr. 55)

Capitolul I

Despre „Marele Octombrie”, despre depozitele de rachiu și despre ce aveau în cap fanaticii revoluționari

Vom începe nu cu 30 decembrie 1922, când, conform versiunii oficiale (și, desigur, mincinoase), fusese creată Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. Vom începe cu 7 noiembrie (25 octombrie, pe stil vechi) 1917, când pe Neva a intrat crucișătorul „Aurora” și a tras o salvă de tun, care fusese semnalul pentru asaltul asupra Palatului de Iarnă de către detașamentele de soldați revoluționari, de marinari și de către gărzile roșii.

Asaltul era condus de Comitetul militaro-revoluționar al Petrogradului în frunte cu bolșevicii Vladimir Lenin și Lev Troțki. După un intens schimb de focuri, sub ploaia rafalelor de mitralieră, gărzile roșii au năvălit în palat și au arestat Guvernul provizoriu, care se afla în ședință. Șeful guvernului, socialist-revoluționarul Feodor Kerenski, s-a deghizat în soră de caritate și a fugit în mașina ambasadei Angliei. Așa a avut loc Marea Revoluție Socialistă. Astfel fusese instaurată dictatura proletariatului, în fruntea căreia se afla primul guvern popular, format din bolșevici și socialiști-revoluționari de stânga. Întrucât bolșevicii se bucurau de suținerea largă a maselor populare, atunci cine, dacă nu ei, urma să conducă aceste mase spre viitorul luminos al comunismului?

Așa și scriu (aici și în continuare, traducerea din rusă îmi aparține – P. P.):

„Evenimentele din octombrie fuseseră planificate cu grijă de către activul bolșevic, al cărui victorie s-a datorat susținerii unei însemnate părți a poporului, inactivității Guvernului Provizoriu, incapacității menșevicilor și socialiștilor revoluționari de a propune o alternativă reală la bolșevism.”

Și Lenin a condus acele mase popular-proletare. De aceea el și fusese numit „conducător al proletariatului din toată lumea”. Lenin iubea nebunește proletariatul, iar proletariatul îi răspundea cu aceleași sentimente, purtându-l pe brațe. În linii generale, așa era mitul pe care-l băgau oamenilor sovietici în cap.

Însă toate cele de mai sus sunt minciuni.

În primul rând, Comitetul militaro-revoluționar nu fusese condus nici de Lenin, nici de Troțki, ci de socialist-revoluționarul de stânga Pavel Lazimir. Despre acest tinerel de 26 de ani, dar cu toate acestea un felcer extrem de radical, omul sovietic de rând nu auzise. În realitate, răzmerița era condusă de Troțki, iar Lazimir i-a servit doar ca paravan, ca acoperire. Bolșevicii erau siguri de victorie, dar, pentru orice eventualitate, pregăteau un țap ispășitor. Morala lor era revoluționară. Mai târziu, Lazimir va fi primit în rândurile bolșevicilor și expediat cât mai departe de conducerea centrală – să cucerească Ucraina, unde el se va remarca prin jefuirea în masă a populației locale, iar apoi va pieri. Oficial – a murit de tifos. La bolșevici, după cum vom vedea mai încolo, martorii crimelor lor nu trăiau prea mult.

În al doilea rând, nu avusese loc niciun fel de luptă sub potopul de gloanțe. Mulțimea care apare în celebrul film al lui Serghei Eisenstein „Octombrie”, fusese, în realitate, mult mai puțin numeroasă. Iar asaltul, pur și simplu, fusese născocit mai târziu. Când adevărul fusese descoperit, propagandiștii începură să explice că Eisenstein avea dreptul să inventeze. „Ca artist, eu așa văd”. Să nu uităm totuși că Serghei Eisenstein n-a creat acest film după propria dorință

sau imbold creator, ci la comanda guvernului bolșevic. Și dacă el ar fi filmat după cum vedea el lucrurile și nu cum le vedea tovarășul Stalin, atunci n-ar fi primit premii Stalin, ci o delegare la săpat Canalul Belomor.

În realitate, Guvernul Provizoriu nu avusese putere să se apere – el se putea baza doar pe câteva zeci de iuncheri (elevi ai școlilor militare) și pe o parte din compania a 2-a din batalionul feminin de șoc numărul 1. Sub condeele sprintene ale istoricilor comuniști, 137 de femei se transformaseră într-un întreg batalion. O luptă adevărată nu avusese loc – doar schimburi de focuri locale. Pierderile de ambele părți sunt calculate de istoricii contemporani la 7 persoane.

S-a constatat că mult mai mulți morți fuseseră dintre pacienții spitalului militar. Chestiunea e că Palatul de Iarnă nu mai era folosit ca reședință a țarului încă de pe vremea lui Nikolai al II-lea. La începutul Primului Război Mondial, Romanovii se mutaseră în Palatul Aleksandriivsk, iar în cel de Iarnă fusese amenajat un spital militar cu 200 de paturi. Așa că asupra lui căzuse lovitura artileriei din Fortăreața Petropavlovsk. Numărul exact al morților nu este cunoscut nici până astăzi, însă numărul lor poate fi de cel mult ordinul zecilor.

Spitalul militar din Palatul de Iarnă

În istoria oficială, Guvernul Provizoriu nu apare într-o lumină frumoasă, ci în una reală și de aceea secretă; a fost arestat de un grup mic de vreo 10-12 persoane, în frunte cu bolșevicul Vladimir Antonov-Ovsienko, și care grup nu a întreprins asaltul asupra Palatului de Iarnă, ci a intrat nestingherit pe una dintre numeroasele intrări secundare, care, în general, nu erau păzite. Acesta a fost așa-zisul „asalt”.

În al treilea rând, Kerenski n-a fugit travestit în femeie, iar mașina ambasadei Marii Britanii fusese inventată, pentru ca în acest mod nu prea isteț să se fixeze în conștiința oamenilor sovietici mitul despre faptul că Guvernul Provizoriu fusese, chipurile, ajutat de „imperialiști”. Kerenski nici nu era atunci în palat. Încă în ajun, el plecase la Gâtina, ca să aducă (acolo se afla statul major) armată credincioasă guvernului. Plecase în hainele lui obișnuite și cu propriul automobil decapotabil. Iar din Gâtina, în cele din urmă, chiar a fost nevoit să fugă, dar se deghizase în marinar. Despre uniforma surorii de caritate „istoricii” comuniști, pur și simplu, au mințit.

Și, în sfârșit, bolșevicii nu au avut niciun fel de „largă susținere populară”. În momentul preluării puterii, partidul era destul de numeros – până la 350 de mii de persoane. Dar

ce persoane erau acestea! Nu degeaba cea mai răspândită caracterizare pentru ei în acel timp era de „gloată”. Și pe deasupra una înapoiată, neșcolită, compusă în majoritate din oameni foarte tineri. Chiar dintre delegații la cel de-al V-lea Congres (adică cei mai buni dintre membrii acelui partid) din binecuvântatul an 1907, studii superioare aveau doar 20%, cele mai puține studii, adică 2-4 clase primare parohiale sau ale școlii zemstvei¹, aveau 37%, iar fiecare al zecelea abia dacă știa să citească pe silabe. În 1917, în rândurile comuniștilor a năvălit o întreagă masă de lumpeni, dintre care majoritatea erau analfabeți. Aceștia, în afară de „fură din cele jefuite”, nu voiau să știe de nimic, doar de guralivii agitatori, care le promiteau că va curge lapte și miere. Acest lumpenproletariat (cu acest cuvânt îi numeau bolșevicii pe fanaticii lor) constituia majoritatea celor 350 de mii.

La acestea trebuie adăugat că ideologia marxistă devenise atunci populară, datorită faptului că promitea bunăstare fără muncă. Cică o să-i dăm jos pe burjuii, o să le luăm uzinele, iar veniturile le vom împărți frățeste între noi. Adică acea plusvaloare, pe care o produce muncitorul angajat, și pe care, după cum susține Marx, și-o însușește capitalistul.

Bineînțeles că teoria în sine e o mare prostie. Căci, în ciuda convingerii lui Marx, munca nu întotdeauna crează plusvaloare. Oricât s-ar căra un gunoi dintr-o parte în alta, cheltuind o muncă colosală și asudând abundent, el nu va deveni mai valoros. Ca să devină mai valoros este necesară nu munca, ci cerearea pieței. Cu cât cerearea va fi mai mare, cu atât gunoiul va deveni mai valoros. Iar pe o insulă pustie, unde nimeni n-are nevoie de el, gunoiul n-ar avea în general nicio valoare, oricât ar fi el lăptos. Iar printr-o muncă neprofesională, orice marfă își poate pierde valoarea. Bunăoară, dacă ai mâini strâmbe și capul prost, arzi tortul în cuptor și arunci la gunoi un produs de câteva zeci de hrivne².

Încă o înșelătorie de-a lui Marx. El l-a prezentat pe patron ca fiind un parazit care-l fură pe muncitor. În realitate patronul execută o muncă colosală și complicată, de care nu e capabil lăcătușul sau frezorul: el cercetează și prognozează piețele de desfacere; el caută piețele de materii prime; el organizează procesul de producție; el selecționează cadrele; el organizează logistica; el caută credite avantajoase și investitori și execută o altă muncă titanică, dar neobservată din exterior. Important e că el riscă banii proprii într-o concurență crâncenă, luând asupra sa responsabilitatea afacerii și soarta celor pe care i-a angajat să muncească. De pildă, proprietarul afacerii poate oricând să învețe să lucreze la strung, dar un strungar nu este în stare să organizeze producția și desfacerea produsului. De aceea capitalistul are un venit de o sută de mii, iar muncitorul – de o mie.

Dar ca să nu-i abat cititorului atenția cu nuanțe și divagații de economie politică, voi formula propria părere astfel: sunt de acord cu acei istorici și economiști care consideră învățătura lui Marx cea mai mare inducere în eroare din istoria omenirii și care conține o grămadă de contradicții. Dacă nicio „genială previziune” a lui Marx nu s-a adeverit, ce valoare mai au teoriile lui?

Chiar și un om nu prea școlit, datorită unei minți sănătoase și a experienței de viață, înțelege locurile slabe ale teoriilor lui Marx și Engels. Un om instruit cu greu va crede că se poate obține ceva fără muncă. Tineretul e mult mai radical. În special cel cu școală puțină.

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană și note de Corneliu IROD

¹ zemstvă – administrație locală în Rusia țaristă. (C. Ir.)

² hrivna este unitatea bănească oficială în Ucraina. (C. Ir.)